İSPANYOL DİLİ VE EDEBİYATI ARAŞTIRMALARI

ESTUDIOS DE LENGUA Y LITERATURA HISPÁNICAS

EDİTÖRLER / EDITORES

RAFAEL CARPINTERO ORTEGA
EBRU YENER GÖKŞENLİ
MEHMET İLGÜREL
ZEYNEP ÖNAL
MARÍA JESÚS HORTA SANZ
LEMAN GÜRLEK
MARÍA ANTONIA BÜYÜKKOYUNCU
RICARDO CAMPOS BLOSS

hiperyayın

İSPANYOL DİLİ VE EDEBİYATI ARAŞTIRMALARI

ESTUDIOS DE LENGUA Y LITERATURA HISPÁNICAS

EDİTÖRLER / EDITORES

RAFAEL CARPINTERO ORTEGA - EBRU YENER GÖKŞENLİ
MEHMET İLGÜREL - ZEYNEP ÖNAL - MARÍA JESÚS HORTA SANZ
LEMAN GÜRLEK - MARÍA ANTONIA BÜYÜKKOYUNCU
RICARDO CAMPOS BLOSS

hiperyayın

Hiperyayın: 544
Araştırma-İnceleme

Editörler / Editores
Rafael Carpintero Ortega - Ebru Yener Gökşenli- Mehmet İlgürel - Zeynep Önal - María Jesús Horta Sanz - Leman Gürlek - María Antonia Büyükkoyuncu - Ricardo Campos Bloss

Genel Yayın Yönetmeni
Hatice BAHTİYAR

Mizanpaj ve Kapak Tasarım
Zeynel ENGİN

ISBN: 978-605-281-765-0
e-ISBN: 978-605-281-766-7

Yayıncı Sertifika No: 16680

1.Baskı: İstanbul, 2020

Copyright© Tüm hakları saklıdır. Bu kitabın telif hakları, 5846 sayılı yasanın hükmüne göre, kitabı yayımlayan Hiperlink Eğt İlet. Yay. Gıda San. ve Paz. Tic. Ltd. Şti. ve Rafael Carpintero Ortega - Ebru Yener Gökşenli- Mehmet İlgürel - Zeynep Önal - María Jesús Horta Sanz - Leman Gürlek - María Antonia Büyükkoyuncu - Ricardo Campos Bloss'a aittir. Yayımcının ve yazarın izni olmaksızın elektronik ve mekanik herhangi bir kayıt sistemi veya fotokopi ile çoğaltılamaz, kopyalanamaz. Ancak kaynak gösterilerek kısa alıntı yapılabilir.

İspanyol dili ve edebiyatı araştırmaları = Estudios de lengua y literatura Hispánicas / ed. Rafael Carpintero Ortega, Ebru Yener Gökşenli, Mehmet İlgürel… ve öte. - İstanbul: Hiperyayın, 2020.

269 s.: tbl., res.; 24 sm. - (Hiperyayın; 544)

Kaynakça bölüm sonlarındadır.

ISBN: 978-605-281-765-0 - e-ISBN: 978-605-281-766-7

Metin dili Türkçe ve İspanyolca'dır.

1. İspanyol dili 2. İspanyol edebiyatı I. Eser adı II. Dizi

PQ6041. I87 2020 860.9 İSP 2020

Baskı-Cilt: Mikyas Basım Yayın Matbaacılık **Sertifika No:** 35532

GENEL SATIŞ PAZARLAMA VE YAYINEVİ
Hiperlink Eğt İlet. Yay. Gıda San. ve Paz. Tic. Ltd. Şti.
Tozkoparan Mah. Haldun Taner Sok. Alparslan İş Merkezi
No: 27 Kat: 6 D: 21 Merter - Güngören / İstanbul
Telefon: 0212 293 07 05-06 Faks: 0212 293 56 58

www.hiperlink.com.tr / info@hiperlink.com.tr

EDİTÖRLER / EDITORES

Prof. Dr. Rafael Carpintero Ortega, Córdoba (İspanya)'da 1962'de doğdu. Madrid Autónoma Üniversitesi Felsefe ve Edebiyat fakültesinde doktorasını tamamladı. 1989'den beri İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi İspanyol Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda yabancı uyruklu sözleşmeli öğretim elemanı olarak çalışmaktadır. Aynı anda Türkçeden İspanyolcaya çevirmendir. Anlatıbilim ve çeviribilim ilgi alanlarının arasındadır. Şu anda yazılı anlatım, dilbilim ve metin incelemeleri dersleri vermektedir.

Rafael Carpintero Ortega, nació en Córdoba (España) en 1962. Doctor en Filosofía y Letras por la Universidad Autónoma de Madrid. Desde 1989 es profesor extranjero contratado en el departamento de Lengua y Literatura Españolas de la Facultad de Letras de la Universidad de Estambul. También es traductor de turco a español. Entre sus áreas de interés se cuentan la teoría de la narrativa y de la traducción. En la actualidad imparte clases de expresión escrita, lingüística y comentario de textos.

Doç. Dr. Ebru Yener Gökşenli lisans, yüksek lisans ve doktora öğrenimini İstanbul Üniversitesi İspanyol Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda tamamladı. Araştırma alanları çağdaş İspanyol edebiyatı, İç Savaş sonrası İspanyol yazını, kültürel araştırmalar, İspanyol romanı ve eleştiri kuramları ayrıca İspanyolcanın yabancı dil olarak öğretimidir. 2013 yılından bu yana İstanbul Üniversitesi İspanyol Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Gökşenli, İspanyolca dilbilgisi, düzyazı eleştirisi ve çağdaş İspanyol edebiyatı alanlarında dersler vermektedir.

Ebru Yener Gökşenli realizó sus estudios de licenciatura en el Departamento de Lengua y Literatura Españolas de la Universidad de Estambul, donde también obtuvo los grados de *máster* y de doctorado. *Sus áreas de investigación son:* Literatura española contemporánea, Literatura española de posguerra, Estudios culturales, Novela española y teorías críticas y Enseñanza de ELE. Desde 2013 trabaja como docente en el Departamento de Lengua y Literatura Españolas de la Universidad de Estambul donde imparte clases de Gramática española, Crítica de textos narrativos y Literatura española contemporánea.

Doç. Dr. Mehmet İlgürel İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi İspanyol Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda görev yapmaktadır. *Jorge Luis Borges'in Öykülerinde Zaman ve Uzam* başlıklı doktora tezini 2013 yılında tamamlamış olan İlgürel'in *Julio Cortazar'ın Öykülerinin Sembolik İmgelemi* başlıklı kitabı 2016 yılında Yeni İnsan Yayınevi'nden yayımlanmıştır. İmgesel yapısalcılığın yanı sıra Mikhail Bakhtin'in kronotop kuramı, anlatıbilim ve edebiyatta etki alanlarında çalışmalarını sürdürmektedir.

Mehmet İlgürel es profesor titularo del Departamento de Filología Española de la Facultad de Letras de la Universidad de Estambul, donde realizó sus estudios y se doctoró en el año 2013. El título de su tesis, escrita originalmente en turco, es *Tiempo y espacio en los cuentos de Jorge Luis Borges.* En el año 2016 publicó un libro titulado *Imaginario simbólico de los cuentos de Julio Cortazar* en la editorial Yeni İnsan. Entre sus áreas de interés académico se incluyen la teoría del imaginario de Gilbert Durand, la teoría de los cronotopos de Mijail Bajtin, la narratología y la teoría de las influencias en literatura.

Doç. Dr. Zeynep Önal, Lisans, yüksek lisans ve doktora öğrenimini İstanbul Üniversitesi, İspanyol Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda tamamladı. Çalışma alanları 20. yy. Latin Amerika Yazını, İç Savaş Sonrası İspanya'nın Sürgün Yazını, Yazınsal Eleştiri Kuramları, Jacques Derrida ve Yapıbozum Kuramı'dır. 2001 yılından bu yana İstanbul Üniversitesi İspanyol Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda görev yapmaktadır. İspanyol Ortaçağ Edebiyatı, Latin Amerika'nın Önemli Öykücüleri ve Öyküleri, Çeviri, İspanyolca Konuşma Becerileri içerikli Lisans dersleri vermektedir.

Zeynep Önal, Completó los estudios de licenciatura, posgrado y doctorado en el departamento de Lengua y Literatura Españolas de la Universidad de Estambul. Sus áreas de estudio son Literatura hispanoamericana del siglo XX, Literatura española del exilio durante el período de la posguerra, Teorías de la crítica literaria, Jacques Derrida y la Deconstrucción. Desde el año 2001 trabaja en el departamento de Lengua y Literatura Españolas de la Universidad de Estambul, donde imparte clases de Literatura española medieval, El Cuento en Latinoamérica: Autores y textos, Traducción, Habilidad práctica de español.

Doç. Dr. María Jesús Horta Madrid'te (İspanya) doğdu. Madrid Autónoma Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nden 1986'da mezun oldu ve aynı üniversitede 2009'ta Filoloji alanında doktora unvanını aldı. 1989'da İstanbul'a geldi ve 1998'den beri İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi İspanyol Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda ders vermektedir. Araştırma alanları İspanyolca Dilbilgisi, Yabancı Dil Olarak İspanyolca Öğretimi, İspanya Tarihi ile İspanya'nın Düşünce Sistemi ve Politikasıdır. Adı geçen konular üzerine çeşitli araştırmaları ve yayınları bulunmaktadır.

María Jesús Horta nació en Madrid (España). Se licenció en 1986 en la Facultad de Filosofía y Letras de la Universidad Autónoma de Madrid y se doctoró en la especialidad de Filología en la misma universidad en 2009. En 1989 llegó a Estambul y desde 1998 trabaja como profesora en el Departamento de Lengua y Literatura Españolas de la Facultad de Letras de la Universidad de Estambul. Sus áreas de investigación son: Gramática Española, Enseñanza del

Español como Lengua Extranjera e Historia, Pensamiento y Política de España. Ha escrito numerosos trabajos acerca de esos mismos temas.

Doç. Dr. Leman Gürlek, lisans, yüksek lisans ve doktora öğrenimini İstanbul Üniversitesi İspanyol Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda tamamladı. Araştırma alanları çağdaş İspanyol edebiyatı, XIX ve XX. yüzyıl İspanyol tiyatrosu, Çağdaş Latin Amerika yazını ve İspanyolcanın yabancı dil olarak öğretimidir. 1994 yılından itibaren İstanbul Üniversitesi İspanyol Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda öğretim görevlisi olarak, 2008 yılından bu yana ise öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Leman Gürlek, İspanyolca Yazılı Anlatım, Metin İncelemesi, Latin Amerika Edebiyatı alanlarında dersler vermektedir.

Leman Gürlek, se ha graduado, postgraduado y doctorado en el departamento de lengua y literatura españolas de la Universidad de Estambul. Realiza investigaciones en literatura contemporánea española, el teatro español de los siglos XIX y XX, la literatura latinoamericana y en la enseñanza del español como lengua extranjera. Desde 1994 trabaja como profesora en el departamento de lengua y literatura españolas de la Universidad de Estambul. Leman Gürlek imparte clases de expresión escrita, comentario de textos y literatura hispanoamericana.

Dr. Öğretim Üyesi María Antonia Panizo Büyükkoyuncu, doktora öğrenimini İstanbul Üniversitesi İspanyol Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda, yüksek lisans öğrenimini İstanbul Üniversitesi İtalyan Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda, Lisans öğrenimini ise Universidad Complutense de Madrid İspanyol Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda tamamladı. Araştırma alanları Edebi türleri kuramları, XVIII ve XIX Yüzyıl anlatı türleri ve Çağdaş İspanyol Şiiridir. 1991 yılından bu yana İstanbul Üniversitesi İspanyol Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda önce öğretim görevlisi ardından öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. M. A. Panizo Büyükkoyuncu, İspanyolca Sözlü Anlatım ve XVI., XVII., XVIII. ve XIX. Yüzyıl İspanyol Edebiyat Tarihi alanlarında dersler vermektedir.

María Antonia Panizo Büyükkoyuncu es Doctora en Filología Hispánica por la Universidad de Estambul, Máster en el Departamento de Filología Italiana de la misma Universidad y Licenciada en Filología Hispánica por la Universidad Complutense de Madrid. Sus campos de investigación se centran en la Teoría de los géneros literarios, la Narrativa de los siglos XVIII y XIX y la Poesía española contemporánea. Desde 1991 es profesora en el Departamento de Español de la Universidad de Estambul donde imparte clases de Expresión Oral y de Historia de la Literatura española de los siglos XVI, XVII, XVIII y XIX.

Okutman Dr. Ricardo-G. Campos Bloss, Filolog, 1952 yılında Barcelona (İspanya)'da doğdu. Orada İşletme ve Pazarlama kursları gördükten sonra, 1975'te Türkiye'ye geldi. İstanbul Üniversitesi'nde lisans ve doktora öğrenimini yaptı. 1986'da İstanbul Üniversitesi İspanyol Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nın kurulmasında yer aldı. Araştırma alanları XX. yy. çağdaş İspanyol edebiyatı, İç Savaş öncesi ve sonrası İspanyol romanı, tiyatrosu ve şiiri, tarihsel ve kültürel araştırmalar, ayrıca İspanyolcanın yabancı dil olarak öğretimidir. 1986 yılından bu yana İstanbul Üniversitesi İspanyol Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda öğretim görevlisi olarak görev yapmaktadır. Campos Bloss, İspanyolca dilbilgisi, çağdaş İspanyol edebiyatı alanlarında, lisans, yüksek lisans ve doktora dersleri verip tez yönetmektedir.

Ricardo-G. Campos Bloss es filólogo y nació en Barcelona (España) en 1952. Allí tras cursar estudios de Peritaje Mercantil y de Económicas se trasladó a Turquía en 1975. En la Universidad de Estambul se graduó en la Licenciatura de Lenguas Románicas, doctorándose en la misma Universidad. En 1986 formó parte del equipo que creó el Departamento de Lengua y Literatura Españolas. A partir de esa fecha ha realizado investigaciones en el campo del teatro, la poesía y la narrativa de la Pre- y Pos- guerra española, la enseñanza del español y su gramática a extranjeros, así como sobre temas históricos y culturales. Desde esa misma fecha de 1986 imparte cursos de licenciatura en dicho departamento, especializándose en gramática y en literatura española contemporánea. Al mismo tiempo da cursos de maestría y de doctorado y dirige tesis sobre esos mismos temas.

İÇİNDEKİLER / *ÍNDICE**

SUNUŞ 11
PRESENTACIÓN. 12

ALTIN ÇAĞ DİLİ VE EDEBİYATI / *LITERATURA Y LENGUA DEL SIGLO DE ORO*

İSPANYOL ALTIN ÇAĞ TİYATROSU: GENEL HATLARI, ÖNEMİ VE TÜRKİYE'DEKİ DURUMU 15
S. Seniz Coşkun Adıgüzel & Esra Kılıç

UN PUNTO DE ENCUENTRO DEL TURCO Y EL ESPAÑOL: ARABISMOS 29
Hale Hacıbanoğlu

CERVANTES'İN "KATALİNA SULTAN" ADLI ESERİNDE TARİHÎ GERÇEKLİK 39
Ertuğrul Önalp

İÇ SAVAŞ SONRASI İSPANYOL EDEBİYATI / *LITERATURA ESPAÑOLA DE POSGUERRA*

MAX AUB'UN ESERLERİNDE DÖNÜŞ TEMASI 51
Figen Karaçay

POESÍA DE LA ESPAÑA PEREGRINA: DOS GENERACIONES DE ESCRITORES, PADRES E HIJOS 61
Zeynep Önal

İÇ SAVAŞ SONRASI İSPANYOL ŞİİRİNE DÖNEMİN ŞİİR DERGİLERİ ÜZERİNDEN BİR YAKLAŞIM 69
Olcay Öztunalı

MIGUEL DELIBES'İN *YOL* ROMANI İLE YAŞAR KEMAL'İN *KUŞLAR DA GİTTİ* ROMANINDA YER ALAN ÇOCUK, DOĞA VE KUŞLAR ÜZERİNE 79
Zeynep Şekercan Duman

İSPANYOL EDEBİYATINDA İÇ MONOLOG KULLANIMI VE DELIBES'İN *MARIO İLE BEŞ SAAT* ROMANI. 97
Ebru Yener Gökşenli

KÜLTÜREL KİMLİK / *IDENTIDAD CULTURAL*

LA PASIÓN COMO DESEO DE VIVIR EN "LA CANCIÓN DE DOROTEA" 109
Nur Gülümser İlker

VOCES FEMENINAS EN LA CREACIÓN TEATRAL ENTRE 1920-1930. . 117
Leman Gürlek

EL *LYCEUM CLUB*. UN FOCO DE MODERNIDAD EN EL MADRID DE ENTREGUERRAS 129
María Jesús Horta

ANÁLISIS DE DOS ANTIHÉROES NACIONALES CINEMATOGRÁFICOS: TORRENTE (ESPAÑA) Y RECEP İVEDİK (TURQUÍA). 149
Julia Martínez González Karacan

BLAS INFANTE PÉREZ VE BİR KÜLTÜREL KİMLİK İNŞAASI: *IDEAL ANDALUZ*. 159
Özlem Şenyıldız

KİTAPLARIN DÜNYASI / *EL MUNDO DE LOS LIBROS*

EL LIBRO DEL CONVALECIENTE POR JARDIEL PONCELA Y LAS TÉCNICAS DEL HUMOR ABSURDO 171
Rivka Bihar Waldman

LAS ANOTACIONES LÉXICAS Y FRASEOLÓGICAS EN LA *ANTOLOGÍA DE PROSISTAS* (1899) DE MENÉNDEZ PIDAL: *OLER EL POSTE* 187
Jose Luis Herrero Ingelmo

MODELOS DE TRADUCCIÓN POÉTICA EN LA ESPAÑA DEL SIGLO XX: LOS *CANCIONEROS* DE ÁNGEL CRESPO Y JACOBO CORTINES 197
Roberto Mondola

COLECCIONES Y MISCELÁNEAS: EL REFUGIO DE LA NARRATIVA DIECIOCHESCA 207
María Antonia Panizo Büyükkoyuncu

RECORDANDO A MENÉNDEZ PIDAL. EL ESPAÑOL Y SU USO OFICIAL POR PARTE DE CARLOS V: DEL DISCURSO CESÁREO EN ROMA AL DIÁLOGO DE LA LENGUA DE JUAN DE VALDÉS 217
Encarnación Sánchez García

«UN LIBRO LEÍDO A GALOPE TIRADO (…) ES COMO AMOR TRATADO, QUE PIERDE MÉRITOS EN EL AMANTE»: SOBRE LOS LIBROS PRESTADOS Y COMPRADOS EN LA ESPAÑA DEL SIGLO DE ORO. . . .231
Katarzyna Setkowicz

LATİN AMERİKA EDEBİYATI / *LITERATURA DE AMÉRICA LATINA*

LA LITERATURA POLICIAL CENTROAMERICANA Y SU TEORÍA 241
Andrea Pezzè

EL CREPÚSCULO DE LA SELVA: LA REPRESENTACIÓN DEL PODER DE LA NATURALEZA EN LOS CUENTOS DE HORACIO QUIROGA 253
Burcu Tekin

YABANCI DİL OLARAK İSPANYOLCA / *ESPAÑOL COMO LENGUA EXTRANJERA*

EL CASTELLANO EN LA SOCIEDAD ALBANESA DENTRO DE SU SISTEMA EDUCATIVO Y CULTURAL 263
Flavia Kaba

---

* Yazılar bölüm içlerinde yazar soyadlarının alfabetik sıralamasına göre düzenlenmiştir.
En cada capítulo los artículos aparecen por orden alfabético de autor.

Kitapta yer alan yazılardan ve görüşlerden yazarlar sorumludur.

La responsabilidad de las opiniones expresadas en los artículos corresponde exclusivamente a los autores de los mismos.

SUNUŞ

Zengin tarihi mirası ve kültürel kimliğiyle İspanya, dünya edebiyatına yön veren bir edebi birikime sahiptir. İspanya'nın yüzyıllardır süregelen edebi geleneği İspanyol toplumunun kültürel ve dilsel varlığının da dışa vurumudur.

Bu kitapta İspanyol dilini, tarihini, edebiyatını ve kültürünü mercek altına alan çeşitli çalışmalar yer almaktadır. Bu çalışmalar farklı konu başlıkları altında bir araya getirilmiştir. Kitabın bölümleri arasında Altın Çağ Dili ve Edebiyatı, İç Savaş Sonrası Edebiyatı, Kültürel Kimlik ve Yabancı Dil Olarak İspanyolca gibi başlıklar yer alır. Bunların yanı sıra edebi zenginliğiyle önemli bir inceleme alanı oluşturan Latin Amerika edebiyatına da yer verilmiştir. Her bir bölümün altında o alana ilişkin kapsamlı bir araştırma ve incelemeyi içeren çalışmalar bulunmaktadır. Adı geçen tüm bu bölümler İspanyol dili ve edebiyatı açısından önem taşıyan toplumsal ve tarihi dönemleri açıklamakta, İspanyol dili ve edebiyatına dair özgün, bilimsel ve kapsamlı içerikleri ile alana katkı sağlamayı hedeflemektedir.

İstanbul Üniversitesi İspanyol Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nın, İstanbul Cervantes Enstitüsü'nün ve İtalya Napoli L'Orientale Üniversitesi'nin katkılarıyla düzenlediği *VI. Uluslararası Dilbilim ve Edebiyat Günleri* ve aynı anabilim dalının Ankara Üniversitesi İspanyol Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı ile ortaklaşa düzenlediği *II. İspanyol ve Latin Amerika Edebiyatları, Kültürleri Sempozyumu*, 8-9 Mayıs 2019 tarihinde gerçekleşmiştir. Bu kitaptaki kapsamlı çalışmalar, bu etkinlikte sunulmuş bildirilere dayanmaktadır.

İspanya, İtalya, Polonya, Arnavutluk ve Türkiye'den çok sayıda araştırmacının değerli çalışmalarıyla katkıda bulunduğu bu çalışma editoryal süreçlerin ardından kitap formatında yayıma hazır hale getirilmiştir. İstanbul Üniversitesi İspanyol Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı öğretim üyeleri olarak bizler editörlüğünü yaptığımız bu kitabı okuruyla buluşturmanın mutluluğu içindeyiz. Kitabın yayımlanma sürecindeki desteklerinden dolayı İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Hayati Develi'ye ve Hiperkitap'ın yayın ekibine teşekkürlerimizi sunarız. Bu çalışmanın İspanyol Dili ve Edebiyatı araştırmacıları ve öğrencileri için ufuk açıcı nitelikte olmasını diliyoruz.

İstanbul, Ocak 2020

Editör Kurulu

PRESENTACIÓN

España posee una riqueza literaria que ha influido en el desarrollo de la literatura mundial gracias a su enorme herencia histórica y a su identidad cultural. Su centenaria tradición literaria no es sino la expresión cultural y lingüística de la sociedad española y latinoamericana.

En este libro se recogen distintos estudios dedicados a la lengua, la historia, la literatura y la cultura hispánicas, que hemos ordenado en capítulos según áreas temáticas, entre ellas las siguientes: Lengua y Literatura del Siglo de Oro; Literatura de Posguerra; Identidad Cultural y Enseñanza del Español como Lengua Extranjera. Cada capítulo consta de varios estudios de investigación relacionados con el tema del título. Junto a los estudios que aparecen en estos capítulos se han incluido también estudios sobre literatura latinoamericana, cuya inmensa riqueza literaria constituye una importantísima área de estudio. El objetivo de todos ellos es realizar una aportación original, científica y lo más amplia posible analizando distintas épocas y sus características socio-culturales, aspectos fundamentales para el desarrollo de la lengua y la literatura hispánicas.

Los estudios de este libro se basan en las ponencias presentadas los días 8 y 9 de mayo de 2019 en el marco de las *VI Jornadas Internacionales de Lingüística y Literatura* organizadas por el departamento de Lengua y Literatura Españolas de la Universidad de Estambul con la colaboración del Instituto Cervantes de Estambul y la Universidad L'Orientale de Nápoles y el *II Simposio de Literaturas y Culturas Españolas y Latinoamericanas* organizado por dicho departamento conjuntamente con el Departamento de Lengua y Literatura Españolas de la Universidad de Ankara.

Esta obra, a la que han contribuido con sus trabajos numerosos investigadores de España, Italia, Francia, Polonia, Albania y Turquía, ha podido ver la luz en forma de libro tras un intenso proceso de edición llevado a cabo por los miembros del Departamento de Lengua y Literatura Españolas de la Universidad de Estambul. Estamos muy satisfechos de que por fin pueda llegar a manos de sus lectores. Por último, debemos agradecer por su apoyo a todo lo largo del proceso editorial al Prof. Dr. Hayati Develi, decano de la Facultad de Letras de la Universidad de Estambul, y al equipo editorial de Hiperkitap. Esperamos que este libro pueda abrir nuevos horizontes a nuestros estudiantes y a cualquier investigador sobre la lengua y la literatura hispánicas.

Estambul, enero de 2020

El consejo editorial

ALTIN ÇAĞ DİLİ VE EDEBİYATI

LITERATURA Y LENGUA DEL SIGLO DE ORO

İSPANYOL ALTIN ÇAĞ TİYATROSU: GENEL HATLARI, ÖNEMİ VE TÜRKİYE'DEKİ DURUMU

Saliha Seniz COŞKUN ADIGÜZEL
Arş. Gör.
İstanbul Üniversitesi
seniz.coskun@istanbul.edu.tr

Esra KILIÇ
Araştırmacı/Doktora Öğr.
Ankara Üniversitesi
klc.esra.es@gmail.com

İspanyol Altın Çağına Genel Bir Bakış

İspanyol Altın Çağı, XVI. yüzyıl ile XVII. yüzyılın ilk yarısını içine alan ve adından da anlaşılacağı üzere İspanya'da özellikle edebiyat ve sanat alanında tam anlamıyla bir yükseliş ve üretkenlik dönemi olarak niteleyebileceğimiz bir çağdır. Edebiyat tarihçileri genel olarak Altın Çağ'ın başlangıcını Antonio de Nebrija'nın *Gramática Castellana'yı (İspanyolca Dilbilgisi)* yayınladığı 1492 yılı olarak işaret eder. Bu yıl aynı zamanda İspanyol topraklarında 700 yıl süren Müslüman varlığına son verilerek *Reconquista* (Yeniden Fetih) hareketinin tamamlandığı ve Kristof Kolomb tarafından Yeni Dünya'nın da keşfedildiği yıl olması bakımından da büyük önem taşır. İspanyol yazınının en parlak dönemi olarak kabul gören Altın Çağ'ın, 1681'de Pedro Calderón de la Barca'nın ölümüyle sona erdiği kabul edilir.

Altın Çağ terimi ilk kez bir bilgin ve antikacı olan José Luis Velázquez tarafından XVI. yüzyıla atıfta bulunmak üzere 1754 yılında yayınlanan *Origenes de la poesía castellana (Kastilya Şiirinin Kökenleri)* adlı eserinde kullanılır (58). Ancak daha sonraları bu terimin kapsamı genişletilerek İspanya'da Rönesans'ı içine alan XVI. yüzyıl ile Barok dönemi kapsayan XVII. yüzyılı içine alacak şekilde genişletilir. İki farklı yüzyıla atıf yapması bakımından, bu dönem bazı kaynaklarda Altın Çağlar (Siglos de Oro) olarak da anılır.

Kültürel anlamda en parlak dönemini yaşayan İmparatorluk bir yandan da siyasi, toplumsal ve ekonomik anlamda derin karışıklıklara ve çalkantılara sahne olur. Amerika'nın keşfi ile her ne kadar ülkeye ciddi miktarlarda değerli maden akışı olsa da buradan gelen zenginlik çoğunlukla kraliyet giderlerine ve askeri harcamaların karşılanması için yapılan borçlara harcanır. Öte yandan İspanya üretim bakımından gelişmiş durumda değildir ve ticarette hammadde bakımından dışa bağımlılığı söz konusudur (Torregrosa Díaz 15). Bu ekonomik sorunlar ağır vergilerle çözülmeye çalışılır ancak bu yük ayrıcalıklı sınıfın değil yoksul halkın sırtına yüklenir. Bu durum toplumsal alanda da sıkıntıların giderek artmasını tetikler. Diğer yandan 'Yeniden Fetih' hareketi sonrası Yahudilerin ve ardından da Müslümanların ülkeden kovulması özellikle tarım, ticaret ve kültür alanlarında önemli bir boşluk yaratır.

İmparatorluğun Lutherci Reform hareketine karşı Katolik Kilisesinin savunucusu rolünü üstlenmesi, bu reform hareketinin imparatorluk sınırlarına sızmasını engellemek üzere aldığı katı önlemler ve tüm bunların sonucu olarak benimsediği içe kapanma politikası, edebiyat ve sanat alanında yoğun bir sansürün doğmasına neden olur. Ancak tüm bu siyasi, ekonomik ve toplumsal sıkıntılara karşın İspanya yazınsal ve sanatsal açıdan altın çağını yaşar. Şiir alanında Luis de Góngora (1561 – 1627), San Juan de la Cruz (1542 – 1591), Garcilaso de la Vega (1499? – 1536), Fray Luis de León (1527 – 1591), Francisco de Quevedo (1580 – 1645) gibi isimler dikkati çekerken Miguel de Cervantes, Lope de Vega, Calderón de la Barca, Tirso de Molina, Juan Ruiz de Alarcón gerek şiir gerek tiyatro ve düzyazı alanında döneme damgasını vuran isimler olarak anılabilir. Velázquez, Zurbán, Murillo ise bu dönemin önemli ressamları arasında yer alır.

Bir bütün olarak bakıldığında Altın Çağ, İspanyol edebiyat tarihi açısından ağırlığı ve önemi tartışmasız bir dönemdir. Ancak bu çalışmada, konumuzu, dönemin tiyatrosu ile sınırlandıracağız. Aristoteles'in belirlediği kurallarla çerçevesi çizilen klasik tiyatro anlayışının sorgulanarak bu türde yenileşmeye gidilmesini savunan Lope de Vega ile birlikte, ulusal tiyatronun temelleri bu dönemde atılır. Ayrıca tiyatro, saray ve soyluların tekelinden çıkarak geniş halk kitlelerine ulaşır. Bu duruma en büyük katkıyı, tiyatro eserlerinde kullanılan dilin halkın anlayacağı bir düzeye getirilmesi ve işlenen konuların seçiminde halkın beğenisi ve ilgisinin gözetilmesi sağlar. Yine yazılan oyun sayısı bakımından da Altın Çağ'da üretkenliğin doruklarına çıkılır. Yalnızca Lope de Vega'nın 1500'ün üzerinde eseri olduğu tahmin edilir. Şimdi bu dönem tiyatrosunda hangi türlerin ve alt türlerin öne çıktığından ve bunların genel özelliklerinin neler olduğundan bahsedeceğiz.

İspanyol Altın Çağı'nda Tiyatro Türleri ve Alt Türleri

Bu dönem tiyatrosunda en yaygın tür komedyalar olmakla birlikte, birtakım alt türler de görülür. Bunlar, ilk kez İspanya'da ortaya çıkan, dini konuların ele alındığı ve tek perdeden oluşan bir tür olan *auto sacramental*'ler ile komedyalarda iki perde arasında oynanan, izleyicinin ilgisini canlı tutmaya yönelik ve genellikle gündelik konuların işlendiği *entremés*'lerdir.

"Bruce W. Wardropper ve diğer uzmanların açıklamalarına göre Altın Çağ boyunca komedya terimi tiyatro eserine denk geliyordu." (Ríos Carratala 15). Kelimenin yaygın kullanımı 'tiyatro eseri' olmakla beraber akademik olarak, 'gülme öğesi içeren eser' anlamını da taşır. Bu dönem yazılan komedyaların tamamı nazım şeklinde karşımıza çıkar. Tiyatro eserlerinde düz yazıya rastlanmaz. Bu türün yapısal özelliklerini belirleyen en önemli çıkış noktası ise Lope de Vega'nın kaleme aldığı ve yeni tiyatro anlayışının nasıl olması gerektiği ile ilgili görüşlerini açıkladığı *El arte nuevo de hacer comedias (Yeni oyun yapma sanatı)* olur. Komedyaların üç bölümden oluşması, üç birlik kuralının yıkılması, komik

olan ile trajik olanın birlikte sunulması gibi klasik tiyatro anlayışını temelden değişime uğratan yenilikler Lope de Vega tiyatrosuyla birlikte karşımıza çıkar.

Auto sacramental türü, daha önce de belirttiğimiz gibi dini konuların işlendiği, Katolik öğretisinin halka aşılanması amacını güden, İncil'de geçen hikayelerin, İsa'nın yaşamının ele alındığı oyunlardır. Bu türün, Reform hareketinin ardından XVI. yüzyılda Katolikliğin en büyük savunucusu konumuna gelen İspanya'da ortaya çıkması son derece doğal bir durumdur. *Auto sacramental*'ler, daha çok dini bayram dönemlerinde kiliselerde veya meydanlarda, neredeyse hiç dekor kullanılmadan sergilenir (Karaca 81).

Ara oyun olarak da adlandırabileceğimiz *entremés* ise, üç perdeden oluşan eserlerde perde aralarında oynanmak suretiyle halkın ilgisini çekmeyi, seyirciyi eğlendirmeyi amaçlar. Genellikle köylüler, hizmetkarlar, hırsızlar, çöpçatanlar, işsiz güçsüz gençler gibi alt tabakadan gelen iki ya da daha fazla karakter arasında geçen diyaloglardan oluşur. Bu kısa ara oyunlarda karşımıza çıkan budala tiplemesini de unutmamak gerekir. Kırsal alandan gelme bir hizmetkar olan ve edebi olarak kökeni Juan del Encina'nın çobanlarına dayanan bu budala tiplemesi, daha sonraları Lope de Vega ile popülerleşen *komik (el gracioso)* tipin öncüsü olur. *Entremés*'lerde büyük başarı yakalayan budala tipi, bu kısa ara oyunların ana unsurlarından birine dönüşür. Bu oyunlarda, olay konusu çok basit tutulur ve sıklıkla, karakterlerden birinin budala tiplemesine veya bir hizmetçiye yaptığı bir şaka etrafında şekillenir (Haverbeck Ojeda 53).

Tiyatroda İşlenen Konular

Lope de Vega'nın yeni ulusal tiyatrosu ile birlikte, Altın Çağ tiyatrosunun klasik tiyatrodan ayrılarak öne çıkan en önemli özelliklerinden birinin, bu dönem oyunlarında halkın beğenisinin ön plana alınmasının esas olduğunu söylemek mümkündür. Bunu başarmanın yolu, oyunların yaratım sürecinde konu seçiminin, halkın/izleyici kitlesinin zevkine hitap edecek şekilde yapılmasından geçer. Ancak bu durum, klasik tiyatro anlayışını savunan çevrelerin yaptığı ağır eleştirilere karşın, tiyatronun basit ve sıradan bir eğlence aracına dönüşmesini gerektirmez; aksine, oyunu izleyen kitlenin düşünme ve hissetme biçiminin, inançları, idealleri ve korkularının en doğru biçimde sahnede yansıması sayesinde, izleyicinin eserle bütünleşmesinin sağlanması anlamına gelir (Ríos Carratalá 68).

Öte yandan halkın beğenisi gözetilerek yazılıp sahnelenen Altın Çağ oyunlarının konuları doğrudan gerçek yaşamı yansıtmaz. Sahnede ortaya konan şey daha çok izleyicinin olmasını isteyeceği, ideal ancak yanılsama ürünü bir kurgudur. İşlenen konu her ne olursa olsun İspanyol tarzına yaklaştırarak ele alınır ve günlük sıradan gerçekliğin yerine daha hoş, daha olumlu, daha derin başka bir gerçeklik izleyiciye sunulur. Bunu yaparken akla uygun unsurlar kullanılması, o zamanın toplum yapısına dayanılarak oyunların şekillendirilmesi esastır.

"Din, kraliyet otoritesine bağlılık ve onur ile birlikte aşk Altın Çağ komedyalarının dört temel prensibinden biridir" (69). Bu dönem komedyalarında en sık karşımıza çıkan konular bunlardır; özellikle aşk ve onur meselesi birbirine sıkı sıkıya bağlıdır. Ana karakterleri eyleme götüren ve olay örgüsünün fitilini ateşleyen öge çoğunlukla ya onur ya da aşk meselesidir. Ancak bu onur ve aşk konusu da izleyiciye son derece idealize edilerek sunulur. Fiziksel güzellik ile iyilik arasında bir paralellik kurulur ve güzel olan kadının aynı zamanda ne kadar iyi kalpli olduğuna da vurgu yapılır. Gerçek aşk, karşılıklı ve iki tarafın rızasının olduğu bir duygudur ve aşıklar arasında çıkar, fayda gibi amaçlar gözetilemez.

Onur meselesine gelinecek olursa, bu bir ortak miras olarak karşımıza çıkan yüce bir değerdir ve dokunulmazdır. Şerefin ve namusun korunması, gözetilmesi, savunulması uğrunda her tür fedakârlık ve mücadele verilmelidir. Bu onur meselesinin dayanağını oluşturan iki temel nokta, sahip olunan kanın saflığı ve ailedeki kadınların namusudur. Diğer bir deyişle, ne kadar köklü ve iyi bir aileden geliniyorsa bu değerlere atfedilen önem de o düzeyde artar.

Dönem tiyatrosunda sıkça ele alınan bir başka konu da monarşidir. Kral yine dokunulmaz bir figür olarak oyunlarda yer alır ve hemen her zaman adaletin sağlanmasının teminatı olarak gösterilir. Oyunlarda kralın ve kraliyetin eleştirilmesi, en azından bunun doğrudan yapılması, söz konusu değildir.

Altın Çağ tiyatrosunda entrikalar, yanlış anlaşılmalar, aşk çatışmaları ve çıkmazları çok sık görülür. Klasik edebiyat, tarih, mitoloji, din, büyü, folklorik temalar, günlük yaşamla ilgili konular İspanyol tarzına yaklaştırılarak yorumlanır ve tiyatro eserlerinde bu şekilde ele alınır.

Oyunların Yapısal Özellikleri

Lope de Vega Tiyatrosu: *Arte nuevo de hacer comedias (Yeni Oyun Yapma Sanatı)*

Altın Çağ tiyatrosunun yapısal özelliklerine bakıldığında bu dönem oyunlarının Lope de Vega'nın yeni ulusal tiyatro anlayışıyla doğrudan bağlantılı olduğunu söylemek yanlış olmaz. Bu nedenle bu yapısal özellikleri *Arte nuevo de hacer comedias (Yeni oyun yapma sanatı)* bağlamında ele alacağız. Lope de Vega, tiyatroda yenileşmeye gidilmesi gerektiğini savunur ve bu yeni tiyatro anlayışının nasıl olması gerektiğiyle ilgili düşüncelerini kaleme aldığı *Arte nuevo de hacer comedias en este tiempo (Bu zamanda yeni oyun yapma sanatı)* adlı eserini 1609 yılında yayınlar. Esasen yazar kendi sanat anlayışını açıkladığı bu kısa eseri yazdığı sırada, bu tiyatro anlayışını zaten hayata geçirmiştir. Bu bakımdan, Lope de Vega'nın *Arte nuevo de hacer comedias*'ı yazma sebebinin oyun yazma anlayışını açıklamak, savunmak ve onun genel kuramsal çerçevesini belirlemek olduğunu söylemek mümkündür. Ancak belirtmek gerekir ki oyunlarının başarısı, halktan gördüğü yoğun ilgi ve beğeni, yazarın sanat anlayışıyla ilgili bir açıklamanın gerekliliğini de bir bakıma tartışmalı hale getirir. Bu yeni yaklaşım

çerçevesinde kaleme alınan ve sahnelenen oyunların özellikleri genel hatlarıyla şu şekilde sıralanabilir:

• Altın Çağ'da tiyatro oyunları Lope de Vega'nın belirlediği çerçevede üç bölümden/perdeden oluşur. Klasik tiyatro, eserlerin beş bölümden oluşması gerektiğine işaret etse de o zamana kadar bu konuda tam bir birlik ve ölçüt yoktur.

• Komik olan ile trajik olanın keskin bir çizgiyle birbirinden ayrıldığı Klasik Grek Latin veya İtalyan Rönesans tiyatro anlayışının aksine, trajik ve komik olan birbirine karıştırılır. Bu özellik Lope de Vega'nın yeni sanat anlayışı ile birlikte tiyatroya girer.

• Aristoteles'in belirlediği üç birlik kuralı yıkılır. Artık yer ve zaman birliğine uyulmamakla birlikte, tutarlı ve anlaşılır bir oyun ortaya konabilmesi bakımından Lope de Vega konu birliğini muhafaza eder.

• Ölçü olarak en çok sekizlik ölçü kullanılır. Soneler, romanslar, kıtalara yer verilir.

• Kullanılan dil, karakterin ait olduğu sosyal sınıfa uygun olmalıdır. Kral ve soylular ile köylüler ve hizmetkarların aynı dili kullanması uygun düşmez. Oyunlar yazılırken bu durum gözetilir.

• Altın Çağ oyunlarında karşımıza çıkan oyun kişileri genellikle kral, soylu beyefendi, delikanlı ve genç kız, hizmetkar, komik tip, kötü adamdır.

Tiyatro Sahnesi: *Corral*'ler

İspanya'da XVI. yüzyılın sonlarına dek bugün bildiğimiz anlamda bir tiyatro sahnesi kavramının varlığı söz konusu değildir. Oyunların gösterimi üniversitelerin veya kiliselerin avlularında, tapınakların içinde, aristokrat saraylarında, sokaklarda veya meydanlarda, öğrencilerin Latince pratiği yapmaları veya iş yaşamlarında kullanacakları yeteneklerini sergilemeleri, önemli kişilerin gelişini, gidişini veya belirli dini günleri kutlamak, davet veren kişinin konuklarını eğlendirmesi gibi belirli amaçlara dönük olarak gerçekleştirilir. Bu gösterimlere bazen bir davet ile bazen de serbest ve ücretsiz yoldan erişmek mümkündür ancak kalabalıklar içinde yer bulma sorunu vardır (Pedraza Jiménez 1).

Zamanla bu tiyatro mekânı kavramı, değişiklik göstererek günümüzdeki şekline yaklaşır. Artık oyunlar kapalı ortamlarda sahnelenir; izleyici biletini ödeyip dilediği oyunu izler. Bu yeni akım tüm Avrupa'da denenir ancak yalnız iki ülkede hayata geçer. İngiltere ve İspanya politik olarak zıt iki ülke olsa da tiyatro izleyicilerinin beğenileri ve eğilimleri konusunda ortak yönleri vardır. Bu iki ülkede, hemen hemen aynı yıllarda, bu ticari gösterimlere uygun kapalı, sınırları belirlenmiş, farklı kesimlerden izleyiciler için düzenlenmiş kısımları olan tiyatrolar inşa edilir. Gösterimlere en üst tabakadan ve hatta kraliyet mensuplarından kişiler kadar, mütevazı zanaatkarlar, askerler, din adamları, kasaba kadınları ve entelektüeller de gidebilmektedir (2).

Oyunların sahnelenmesi için gerekli olan bu kapalı mekanların ilk örneklerini *corral*'ler oluşturur. *Corral*'ler, birbirine bitişik birkaç binanın ortasında kalan avlunun bir köşesine dikdörtgen biçiminde bir tablanın yerleştirilmesi ile bir sahne oluşturulması esasına dayanır. Bu basit sahne düzeninde dekora dair neredeyse hiçbir şey yer almaz. Gösterimler gün ışığından faydalanılabilecek saatlerde gerçekleştirilir ve oturma düzeni izleyicilerin sosyal sınıflarına göre ayarlanır.

Madrid'de 1565 yılında, yani Lope de Vega'nın doğumundan üç yıl sonra içerisinde bir komedya *corral*'i bulunan Sagrada Pasión cemiyeti kurulur. Takip eden yıllarda başka *corral*'ler de inşa edilir ve nihayet 1579'da Madrid'de iki yüzyıl boyunca tiyatro sahnesi olarak kullanılacak olan Cruz ve Príncipe *corral*'leri kurulur. Daha sonraları İspanya'nın bütün şehirlerinde çok sayıda *corral* açılır. XVIII. ve XIX. yüzyıllarda tamamen kapalı, İtalyan tarzı, suni aydınlatmalı, çeşitli düzenlemelere uygun bir sahnesi olan tiyatrolar ortaya çıkıp bu *corral*'lerin yerini almaya başlar (2).

Altın Çağ Tiyatrosunun Başlıca Temsilcileri

Altın Çağ, İspanyol yazını ve sanatı açısından gerçek bir verimlilik ve başarı çağıdır. Özellikle şiir ve tiyatro türlerinde zirveye ulaşılan bir dönem olarak kabul edilebilir. Luis de Góngora ve Francisco de Quevedo gibi İspanyol şiirine yön veren büyük üstatların yanı sıra Cervantes, Lope de Vega, Calderón de la Barca, Tirso de Molina, Ruiz de Alarcón gibi gerek şiir gerek tiyatro ve düzyazı alanında eserler vermiş ve adını dünyaya duyurmuş yazarlar da yine bu çağda karşımıza çıkar. Bu başarı ve yükseliş yalnızca yazınsal alanla sınırlı kalmaz; Altın Çağ aynı zamanda Diego Velázquez, El Greco, Francisco de Zurbarán, José de Ribera, Francisco Ribalta, Bartolomé Esteban Murillo gibi çok önemli ressamların da yaşadığı ve sanat eserlerini meydana getirdiği bir dönem olur.

Edebiyatın ve sanatın her alanında altın çağını yaşayan İspanya'nın bu dönemde en büyük atılım yaptığı alanlardan biri de şüphesiz tiyatro olur. İlk kez Aristotelesçi klasik tiyatro anlayışının dışına çıkılarak bu türde yenileşmeye gidilmesi ve bunun sonucu olarak ulusal bir tiyatro anlayışının oluşması, oyunların kaleme alınma ve sahnelenme sürecinde halkın anlayabileceği daha sade bir dil kullanılması ve bu yolla tiyatronun kraliyetin ve soyluların tekelinden çıkarılarak geniş kitlelere ulaşmasının sağlanması, *corral*'lerin kurulması ve oyunların halkın beğenisi gözetilerek yazılıp sahnelenmesi, buna bağlı olarak da tiyatronun günlük yaşamın içinde önemli bir yer teşkil etmeye başlaması gibi unsurlar bu alanda sağlanan önemli başarıların temellerini oluşturur. Şimdi İspanyol Altın Çağı'nın bu türde eserler vermiş en öne çıkan isimlerinden kısaca bahsedeceğiz.

Bu alanda adından söz edeceğimiz ilk isim, Miguel de Cervantes Saavedra (1547 – 1616)'dır. Bugün İspanyol Edebiyatı denince belki de akla gelen ilk isim

diyebileceğimiz Cervantes'in başyapıtı, modern romanın öncüsü kabul edilen Don Kişot[1] olsa da yazarın çok sayıda tiyatro eseri de bulunur. *Tragedia de Numancia* ve *El Trato de Argel* (1582) klasik tiyatro anlayışıyla ve Lope de Vega'nın büyük başarısından önce yazılmış ilk dönem oyunlarıdır. Hiç sahnelenmemiş sekiz komedya ve sekiz kısa ara oyundan (entremés) oluşan *Ocho comedias y ocho entremeses* ise 1615'te, yeni tiyatro anlayışının benimsendiği ve yaygınlaştığı bir dönemde yayımlanır. Komedyaların isimleri *El gallardo español, La casa de los celos, Los baños de Argel, El rufián dichoso, La gran sultana, El laberinto de amor, La entre[te]nida, Pedro de Urdemalas; ara oyunların isimleri ise El juez de los divorcios, El rufián viudo, [La] elección de los alcaldes de Daganzo, La guarda cuidadosa, El vizcaíno fingido, El retablo de las maravillas, La cueva de Salamanca, El viejo celoso'*dur.

İkinci olarak ise Felix Lope de Vega (1562 – 1635) gelir. İspanyol Altın Çağ tiyatrosu denilince akla gelen ilk isim İspanyol ulusal tiyatrosunun kurucusu ve yeni tiyatro anlayışının öncüsü olan Lope de Vega'dır. Yazarın biyografisini yazan Pérez de Moltalbán, Lope de Vega'nın 1800 dolayında komedya yazdığını ileri sürer. Bu rakam abartılı olsa da yazarın kendisinin 1500 rakamını andığı da bir gerçektir. Öte yandan yazıldıkları varsayılsa bile bu eserlerin çok büyük bir kısmı kayıptır; yazarın günümüze ulaşan komedya sayısı 300'ün üzerindedir (Torregrosa Díaz 44). Lope de Vega, her türde eser kaleme almakla birlikte, en çok, yazdığı komedyalarla anılır. Eserlerinde ele aldığı konular çok çeşitlidir: İncil'den hikayelere yer verdiği dini içerikli eserler, tarihçilerden veya şairlerin eserlerinden aldığı antik dönem olayları, şövalyelik veya çoban hikayeleri, Avrupa Orta Çağ olayları ve tanınmış kişileri ile ilgili konular, yerel efsaneler bunlardan bazılarıdır (Luis Alborg 262). Lope, sanat anlayışını açıkladığı ve oyun yazma ve sahneleme ile ilgili önerilerde bulunduğu *Arte de hacer comedias en este tiempo* adlı eserinin sunumunu Madrid Akademisi önünde yapar. Klasik tiyatronun karşısında durmamakla birlikte komedyalarında, onun gerektirdiği katı kurallara uymaz. En çok vurgu yaptığı noktalardan biri, halkın zevkinin ve beklentisinin karşılanması gerektiği, çünkü en nihayetinde parasını ödeyip oyunları seyretmeye gidenlerin onlar olduğudur (262-263). Lope de Vega önceleri edebi çevrelerde ağır eleştirilere maruz kalsa da ardından gelen pek çok yazar onun yolundan gitmeyi tercih eder ve kazandığı üstün başarılarla Lope, Altın Çağ tiyatrosuna adını büyük harflerle yazdırmayı başarır. En tanınmış tiyatro eserleri arasında şunlar sayılabilir: *La viuda valenciana, Peribañez y el Comendador de Ocaña, El villano en su rincón, Fuente Ovejuna, El perro del hortelano, La dama boba, El caballero de Olmedo, El mejor alcalde, el rey, El castigo sin venganza* (Torregrosa Díaz 46).

İspanyol Altın Çağ tiyatrosunun bir diğer önemli ismi Tirso de Molina takma ismiyle tanınan, din adamı, şair ve oyun yazarı rahip Gabriel Tellez'dir (1579 – 1648). Döneminin klasik ve yeni tiyatro anlayışı tartışmaları arasında Tirso de

1 İlk cildi 1605, ikinci cildi ise 1615 yılında yayınlanır.

Molina kararlı bir biçimde yeni tiyatronun savunucusu olur ve eserlerini bu yeni anlayış çerçevesinde kaleme alır. Onun tiyatrosunu; dramatik dünyalar yaratma konusundaki mükemmelliği, karmaşık ve tutarlı olaylar kurgulama yönündeki becerisi, ince alay içeren komedi unsurlarını eserlerine dahil etme yönündeki ustalığı şekillendirir (Arellano 13). Din adamı olmakla birlikte Reform Kurulu tarafından yazdığı oyunların din ve ahlak dışı oldukları suçlamalarından da kurtulamaz. İncil hikayeleri, azizlerin yaşam öyküleri, ülkesinin tarihi ve efsaneleri eserlerinin konularını oluşturur; çok sayıda karakter ve entrika komedyası da yazar. O da Lope de Vega gibi oyun yazarının öncelikli görevinin seyirciyi eğlendirmek, ona hoş vakit geçirtmek olduğuna inanır. Tirso de Molina'nın en tanınmış eseri, dünya edebiyatının en önemli efsanelerinden biri olan ve hemen her ülke yazınında kendine yer bulan Don Juan karakterinin ilk kez ortaya çıktığı *El burlador de Sevilla y convidado de piedra*'dır. Yarattığı bu baştan çıkarıcı karakter, Don Juan ismiyle dünyayı dolaşır ve edebiyatın ve sanatın hemen her dalına konu olur. Akademisyen Ignacio Arellano, yazarın öne çıkan diğer eserleri arasında şunları anar: *Celos con celos se curan, El vergonzoso en palacio, El amor médico, Marta la piadosa, Don Gil de las calzas verdes, No hay peor sordo, Los balcones de Madrid* (13).

İspanyol Altın Çağ tiyatrosunun bir diğer önemli ismi Ruiz de Alarcón (1581 – 1639)'dur. Yeni Dünya'da (bugünkü Meksika topraklarında) iyi bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiş olan yazar İspanya ve Meksika'da eğitim görür. Dönemin İspanyol yazarlar ortamında gerek yazdıkları gerekse fiziksel görüntüsü nedeniyle oldukça olumsuz eleştirilere ve aşağılanmalara maruz kalan Alarcón sonrasında Corneille, Carlo Galdoni, Agustín Moreto ve Leandro Fernandez de Moratín gibi Fransız, İtalyan ve İspanyol tiyatrosundan önemli isimleri etkiler. Çağının yaygın tiyatro anlayışına uygun olarak entrikayı, onur meselesini, ahlaki ve öğretici değerleri kullanarak yazdığı yirmi dolayında oyunu olduğu tahmin edilen yazara atfedilen eserler arasında *La culpa busca la pena, La cueva de Salamanca, Quien mal anda en mal acaba, Todo es ventura, Las paredes oyen, La verdad sospechosa* sayılabilir (Castro Real 73-74).

Dönemden bahsedeceğimiz son isim ise Pedro Calderón de la Barca (1600 – 1681)'dır. Lope de Vega ile birlikte Altın Çağ tiyatrosunun iki büyük isminden biri olarak anılan ve ölüm tarihi bu çağın sona erişi olarak kabul edilen Calderón de la Barca yeni tiyatro anlayışı çerçevesinde dini, felsefi, trajik, mitolojik içerikli, onur temasının öne çıktığı çok sayıda oyun yazar. Öte yandan dönemin tiyatro türlerinden olan ve ilk kez İspanya'da ortaya çıkmış çok sayıda *auto sacramental* de kaleme alır. Askeri eğitim alan Calderón, sonraları bir dükün himayesine girer ve kısa süre içinde kraliyetin resmi oyun yazarlarından birine dönüşür (Luis Alborg 662). Yazarın en ünlü eseri olan *La vida es sueño'da (Hayat bir rüyadır)* kader ile özgür irade, medeniyetle barbarlık, gerçek ile rüya arasındaki ikilik göze çarpar. Evrenin merkezine dair algının radikal biçimde değiştiği Barok

dönemde, ana karakter Segismundo aracılığıyla yaşamın anlamının ne olduğuna dair felsefi bir sorgulama da yapılır. Calderón de la Barca'nın diğer tanınmış eserlerinden bazıları şunlardır: *El alcalde de Zalamea, La dama duende, El médico de su honra, El mágico prodigioso.*

Altın Çağ Tiyatrosunun Türkiye'deki Durumu

Altın Çağ Tiyatrosunun tiyatroyu halka götürmek ve onun günlük yaşamının bir parçası haline getirmek açısından başarısına ve o dönemde verilen eserlerin sayıca fazla olmasına bakarak ne kadar önemli olduğu anlaşılabilir. Bu bağlamda, Altın Çağ İspanyol Tiyatrosu'nun Türkiye'deki durumuna bakacak olursak tanınırlığının düşük olduğunu söylemek mümkündür. Akademik düzeyde yapılan bazı çalışmalar bulunmaktadır. Yaptığımız araştırmalar sonunda, dönem tiyatrosuyla ilgili iki yüksek lisans, bir doktora olmak üzere üç tez, beş makale, bir kitap ve iki kitap bölümü olduğunu saptamış bulunuyoruz[2].

Ancak, eserlerin çevrilmesi, sahneye konması ve ülkemiz okurlarına ve seyircisine ulaştırılması anlamında az yol kat edildiği görülür. İspanyol Altın Çağ Tiyatro eserlerinden yalnızca üçü Türkçeye çevrilip basılmıştır. Bunlar Lope de Vega'nın *El caballero de Olmedo*, Calderón de la Barca'nın *La vida es sueño* ve Miguel de Cervantes'in *La gran sultana Doña Catalina de Oviedo* adlı eserleridir. *El Caballero de Olmedo,* Türkçeye *Olmedo Şövalyesi* başlığıyla Yıldız Ersoy Canpolat tarafından çevrilerek Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları'ndan ilk kez 2010 yılında basılmıştır. *La vida es sueño,* Türkçeye *Hayat Bir Rüyadır* başlığıyla Başar Sabuncu tarafından çevrilerek Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları'ndan ilk kez 2011 yılında basılmıştır. *La gran sultana Doña Catalina de Oviedo* adlı eser ise Türkçeye ilk kez Prof. Dr. Yıldız Canpolat tarafından 1995 yılında çevrilmiş ve *Yüce Sultan* başlığı altında Yapı Kredi Yayınları tarafından basılmıştır. Daha sonra, eser 2007 yılında, Prof. Dr. Ertuğrul Önalp tarafından düzyazı biçiminde Türkçeye aktarılmış, *Oviedolu Katalina Sultan* ismiyle Mevsimsiz Yayınları tarafından okurlara ulaştırılmış ve son olarak Yıldız Ersoy Canpolat çevirisiyle 2008 yılında Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları tarafından basılmıştır. Bunlara

---

2 Söz konusu çalışmalar şunlardır:
- Ayfer Teker García. "Lope De Vega Tiyatrosu'nda Nükteci Figürün (El Gracioso) Yeri ve Önemi".
- Cemal Bali Akal. *Modern Düşüncenin Doğuşu.*
- Ceren Karaca. "Lope de Vega Tiyatrosunda Türkler".
- Ceren Karaca. "Lope de Vega'nın *Lo que hay que fiar del mundo* adlı oyununda Türk karakterlerin üzerinden Hıristiyan kimliğinin inşası".
- Ceren Karaca. "İspanya'da Tiyatro Geleneğinin Oluşmasında Lope de Vega'nın yeri".
- Ceren Karaca. *"Bir Hıristiyan Tutsak Gözüyle Müslüman Kadınlar".*
- Héctor Vielva Diego. "İspanyol Kaynaklarında Osmanlı İmgesi (1580-1641)".
- María Jesús Horta Sanz. *"Seville Aldatıcısı ve Taştan Misafir* Oyununda Doğaüstü Mekan ve Oyunun Sahnede Oynanması".
- Mukadder Yaycıoğlu. "Akdeniz Canavarı Cervantes, La Gran Sultana ve 'Osmanlı İspanyol' 'Olmak ya da Olmamak' (Dramaturjik Çözümleme)".
- Mukadder Yaycıoğlu. *"La gran sultana Doña Catalina de Oviedo:* Comedia de avisos sobre la sublime puerta. Una lectura dramaturgíca".
- Nazlı Karamehmet Elsner. "*Don Juan Kişiliğinin İspanyol Tiyatrosundaki Gelişimi*".

ek olarak, Calderón de la Barca'nın *La dama duende* ve *Casa con dos puertas mala es de guardar* adlı iki eserini birleştirip derleme bir eser ortaya çıkaran Daniel Ceccaldi'nin Türkçeye *Madrit'te Kadınlar Geceleri Neden Koşar* başlığıyla Faruk Ersöz tarafından çevrilip 1998 yılında Öteki Yayınevi tarafından basılan eserini de belirtmek isteriz.

Sahnelenen oyunlara bakılacak olursa, bunların yine sayıca az olduğu gözlemlenebilir. Bunlardan birisi, Cervantes'in *Yüce Sultan (La gran sultana Doña Catalina de Oviedo)* adlı eseridir. Doğan Hızlan'ın Hürriyet Gazetesinde yayımlanan haberine göre, Yüce Sultan ilk kez 30 Haziran 2010 tarihinde Mimar Sinan Üniversitesi Tophane Kültür Merkezi salonunda sahnelenmiştir (Hızlan, par. 1). Tophane'deki gösteriminden sonra 2-3-4 Temmuz 2010 tarihlerinde Üsküdar sahnesinde oynanmış, sonra yine aynı yıl Ankara Devlet Tiyatrosu'nda izleyiciyle buluşmuştur.

Sahnelenen bir diğer oyun ise yine Cervantes'in *Don Kişot (Don Quijote)* adlı eserinden yapılan uyarlamalardır. Eser, roman olarak yazılmış olmasına rağmen, çalışmanın konusu olan döneme ait olduğundan, tiyatroya uyarlandığından ve Türkiye'de –diğerlerine göre– daha çok bilindiğinden bu çalışmada değinmenin gerekli olduğu düşünülmüştür. *Don Kişot,* Türkiye Devlet Tiyatrolarında sekiz sezon çeşitli başlıklarla oynamıştır. 1961-1962 sezonunda Bir Don Kişot ismiyle, Fransız oyun yazarı Jean Anouilh'nin yazdığı metne dayanarak; 1970-1971 sezonunda ise *Mançalı Don Kişot* ismiyle Dale Wasserman'ın yazdığı metne dayanarak; 1978-1979 sezonunda *Özgürlüğüne Kavuşturulan Don Kişot* ismiyle Ukraynalı eleştirmen ve gazeteci Anatoli Vasilyeviç Lunaçarski'nin metnine dayanarak izleyiciyle buluşmuştur. 2005-2006 sezonunda Özen Rodop tarafından orijinal metinden uyarlanarak çocuk oyunu olarak İstanbul'da, 2015-2016 sezonunda yine çocuk oyunu olarak Adana'da; 2005-2006 sezonunda *Don Kişot* ismiyle Trabzon'da ve 2010-2011 sezonunda yine aynı uyarlamayla Antalya'da sahnelenmiştir. 2011-2012 sezonunda *Don Kişot,* Alman yazar Hans Ostarek tarafından yazılan metne dayanarak İzmir'de *Don Kişot'un Maceralarının Dostları Tarafından Temsili* ismiyle oynanmıştır[3].

Devlet Tiyatrolarının yanı sıra, *Don Kişot* özel tiyatrolarda da çokça oynanmıştır. 2004 yılında Ferhan Şensoy tarafından yazılıp Ortaoyuncular Ses Tiyatrosu'nda *Uzun Donlu Kişot* ismiyle sahnelenmiştir. Oyuncunun bir gazete röportajında verilen bilgiye göre sanatçı, eserin orijinalinde bulunan "Trabzon'a imparator olacağım" cümlesinden yola çıkarak bir espri yaratmış ve Don Kişot'un Karadenizli olma hayali üzerine bir oyun yapmıştır (İpek, par. 3). Trabzon'a giden Don Kişot'un, halkın sorunlarını dinlerken karşılaştığı komik durumları aktardığı oyun, artık sahnelenmemektedir. Don Kişot'un sahnelendiği en güncel oyun, Mihail Bulgakov tarafından oyunlaştırılan metne dayanarak 2018 yılında

3 Bu paragrafta verilen bilgilere www.devtiyatro.gov.tr adresindeki Dijital Oyun Bilgi Sistemi'nden ulaşılmıştır.

Emrah Eren yönetmenliğinde sahneye konan *Don Kişotum Ben* adlı Baba Sahne prodüksiyonudur ve halen gösterimdedir.

Bunlara ek olarak İstanbul Devlet Opera ve Balesi Müdürlüğü şemsiyesi altında Mayıs 2019'da *Mançalı Adam* başlığıyla müzikal olarak sahnelenmiştir[4]. Son olarak, Don Kişot'un, senaryosu Artun Yeres tarafından yazılan ve Semih Evin tarafından yönetilen, başrollerinde Münir Özkul ve Sami Hazinses'in yer aldığı *Don Kişot Sahte Kahraman* adlı 1971 yapımı bir filmin bulunduğunu da bildirmek isteriz[5].

İspanyol Altın Çağ tiyatrosundan sahnelenen bir diğer oyun ise Selahattin Hilav tarafından Türkçeye *Zalamea Kadısı* olarak çevrilen *El alcalde de Zalamea*'dır. Oyun, İstanbul Şehir Tiyatroları'nda 1964-1965 sezonunda Tunç Yalman yönetmenliğinde sahnelenmiştir[6].

Calderón de la Barca'nın Türkçeye *İki Kapılı Ev* olarak aktarılan *Casa con dos puertas, mala es de guardar* adlı oyunu da sahnelenen Altın Çağ oyunları arasındadır. Ekip Tiyatrosu tarafından 2014-2016 yılları arasında sahnelenmiş ve 2014-2015 sezonunda Ekin Yazın Dostları Tiyatro Ödülünü almıştır[7]. Bu bilgi bizleri bu oyunun, başarılı bir uyarlama olduğu fikrine götürebilir.

Sahneye konan bir diğer oyun ise Tirso de Molina'nın Türkçede *Don Juan* olarak bilinen *El burlador de Sevilla* adlı eseridir. Dünya genelinde Don Juan karakteri, Tirso de Molina'dan çok José Zorrilla'nın *Don Juan Tenorio* (1844) adlı eserinden tanınır. Türkiye'de Don Juan; daha çok Lord Byron ve Moliere'in metinlerinden Türkçeye yapılan çeviriler aracılığıyla bilinir. Sahneye de yine çoğunlukla Moliere'in metnine dayanarak konduğu görülür. Adı geçen oyun ilk olarak Devlet Tiyatrolarında 1961-1962 sezonunda *Don Juan ya da Geometri Aşkı* başlığıyla, İsviçreli yazar Max Frisch'in metnine dayanarak sahnelenmiştir. Daha sonra 1962-1963 sezonunda Moliere'in metnine dayanarak Fransız rejisör Jean Mercure tarafından *Don Juan* başlığıyla sahneye konmuştur. 1993-1994 sezonunda yine Moliere'in metnine dayanarak Fransız yönetmen ve oyuncu Jean-Gabriel Nordmann tarafından Don Juan ismiyle sahnelenmiştir[8].

Bahsi geçen oyunların dışında, Calderón de la Barca'nın *Hayat Bir Rüyadır* adlı oyunu 1987 yılında Devlet Tiyatroları arşivinde onay almış olarak yer alır[9]; ancak oyunun sahnelendiğine dair bir bilgiye maalesef ulaşılamamıştır.

---

4 Ayrıntılı bilgiye https://www.operabale.gov.tr/tr-tr/Sayfalar/workdetail.aspx?EserKodu=862 adresinden ulaşabilirsiniz.

5 Ayrıntılı bilgiye http://www.tsa.org.tr/tr/yazi/yazidetay/439/-don-kisot-kalbin-gencligidir- adresinden ulaşabilirsiniz.

6 Oyunun afişine https://ibstkutuphane.ibb.gov.tr/dijitalarsiv/afis/afispdf/A_00105.pdf adresinden ulaşabilirsiniz.

7 Oyunla ilgili ayrıntılı bilgiye https://www.ekiptiyatrosu.com/oyunlar/gecmiste/iki-kapili-ev adresinden ulaşabilirsiniz.

8 Bu paragrafta oyunların sahnelenmesiyle ilgili verilen bilgilere www.devtiyatro.gov.tr adresindeki Dijital Oyun Bilgi Sistemi'nden ulaşılmıştır.

9 http://www.devtiyatro.gov.tr/hakkimizda-basdramaturgluk-oyunarsivi-1474.html adresinden ulaşabilirsiniz.

Ayrıca, aynı eserin TRT Ankara Radyosu'nda radyo tiyatrosu aracılığıyla seslendirildiğine rastlanmıştır. Tam olarak yıl bilgisi bulunmamakla birlikte; kaynakta, Mahmut Sait Kılıççı tarafından çevrildiği, Zihni Küçümen tarafından mikrofona konduğu, Ayla Algan, Toron Karacaoğlu ve Necdet Yakın gibi sanatçılar tarafından seslendirildiği bilgisi yer alır[10].

Yukarıdaki verilerden anlaşılacağı üzere, İspanyol Altın Çağ Tiyatrosundan çevrilen ve sahnelenen eserler sayıca azdır. İspanyol Dili ve Edebiyatı araştırmacılarıyla[11] başlattığımız Türkiye'de İspanyol Klasikleri[12] adlı projemizin çıkış noktasını da bu veri oluşturur. Projenin başlıca amacı İspanyol Klasik Dönem Tiyatrosunu Türkiye'de tanıtmak, adı geçen döneme ait dünyaca ünlü tiyatro eserlerinin Türkçeye henüz çevrilmemiş olanlarını Türkçeye kazandırarak ve bunları sahneye uyarlayarak İspanyol Klasik Tiyatrosunu geniş bir kitleye ulaştırmaktır. Ayrıca, her yıl İspanya'da gerçekleştirilen ve kırk bir yıllık bir geçmişe sahip olan Almagro Uluslararası Klasik Tiyatro Festivali'nde hiç yer almamış olan ülkemizin Türkiye'den bir tiyatro topluluğuyla adı geçen festivale katılımını sağlamaktır. Döneme damgasını vurmuş tiyatro eserlerinin bir listesi hazırlanarak Lope de Vega'nın *Fuenteovejuna* adlı eseri çevrilmeye başlanarak projede ilk adım atılmıştır. Eserin çevirisinin basımının ardından çeşitli bölüm, kurum ve kuruluşlardan destek alarak oyunun sahnelenmesi aşamasına geçilmesi hedeflenmektedir. Proje sürecinde elde edilen akademik verilerin de yayımlanması ve birtakım akademik buluşmaların gerçekleştirilmesi, proje çıktıları arasında hedef olarak yer alır.

10 https://www.youtube.com/watch?v=BbFsneftTp4 bağlantısından dinleyebilirsiniz.
11 Prof. Dr. Rafael Carpintero Ortega yürütücü, Ar. Gör. Saliha Seniz Coşkun Adıgüzel ve Esra Kılıç (eski öğretim elemanı) araştırmacı olarak projede yer almaktadır.
12 Proje, daha sonra diğer edebi türleri kapsayacak şekilde genişletilebilir. Dönemin en öne çıkan türü olduğundan, ilk aşamada tiyatro tercih edilmiştir. Proje sayfasına tikcetproje.wordpress.com adresinden ulaşabilirsiniz.

KAYNAKÇA

Akal, Cemal Bali. *Modern Düşüncenin Doğuşu: İspanyol Altın Çağı.* İstanbul: Kesit Yayıncılık, 1996.

Arellano, Ignacio. "Percepción intelectual del tema: Presentación". *Revista Anthropos: Huellas del conocimiento. Extra 5.* Academia Edu. 1999. Web. 17 Haz 2019 <https://www.academia.edu/3763941/Tirso_de_Molina_y_el_Instituto_de_Estudios_Tirsianos>

Castro Leal, Antonio. *Juan Ruiz de Alarcón: su vida y su obra.* México: Biblioteca Cuadernos Americanos, 1943.

Haverbeck O., Erwin. "Origen y características del entremés". *Documentos Lingüísticos y Literarios.* 11. 1985: s. 53-60.

Hızlan, Doğan. "Cervantes'in Büyük Sultan'ı". Hürriyet. 6 Tem 2010. Web. 10 Haz 2019 <http://www.hurriyet.com.tr/cervantes-in-buyuk-sultan-i-15234486>

Horta Sanz, María Jesús. *"Seville Aldatıcısı ve Taştan Misafir* Oyununda Doğaüstü Mekan ve Oyunun Sahnede Oynanması". *Tiyatroda Zaman/Mekan*. Ed. Kerem Karaboğa. İstanbul: Habitus, 2018, s.62-72.

İpek, Bülent. "Don Kişot'un Ferhancası". *Sabah.* 20 Nis 2004. Web. 24 Haziran 2019. <http://arsiv.sabah.com.tr/2004/04/20/mag105.html>

Karaca, Ceren. "Lope de Vega Tiyatrosunda Türkler". Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Batı Dilleri ve Edebiyatları (İspanyol Dili ve Edebiyatı) Anabilim Dalı, 2014.

_____ "Lope de Vega'nın *Lo que hay que fiar del mundo* adlı oyununda Türk karakterlerin üzerinden Hıristiyan kimliğinin inşası". *Tiyatro Araştırmaları Dergisi.* Cilt 37, Sayı 1. 2014: s.44-57.

_____ "İspanya'da Tiyatro Geleneğinin Oluşmasında Lope de Vega'nın yeri". *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi.* Sayı 30. 2015: s.137-158.

_____ "Bir Hıristiyan Tutsak Gözüyle Müslüman Kadınlar". *Sanat Dergisi.* Sayı 30. 2016: s.62-67.

Karamehmet Elsner, Nazlı. *"Don Juan Kişiliğinin İspanyol Tiyatrosundaki Gelişimi".* Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Batı Dilleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı İspanyol Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı, 2007.

Luis Alborg, Juan. *Historia de la literatura española II: época barroca.* Madrid: Editorial Gredos, 1970.

Luis Velázquez, José. *Orígenes de la Poesía Castellana.* Málaga: Por los herederos de D. Francisco Martinez de Aguilar, 1797.

Pedraza Jiménez, Felipe B. "La creación del teatro moderno: de los espacios abiertos al corral de comedias". *Corrales de comedias: espacios para la imaginación.* Museo Casa Natal de Cervantes. 2012. Web. 17 Haz 2019 <http://www.museocasanataldecervantes.org/wp-content/uploads/2013/09/corrales-de-comedias.pdf>

Ríos Carratala, Juan A. *Teatro del Siglo de Oro.* Web. 17 Haziran 2019 <https://rua.ua.es/dspace/bitstream/10045/39035/7/Apuntes_14-15.pdf>

Teker García, Ayfer. "Lope De Vega Tiyatrosu'nda Nükteci Figürün (El Gracioso) Yeri ve Önemi". *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi.* Cilt 43, Sayı 1. 2003: s.157-167.

Torregrosa Díaz, José Antonio, ed. *Fuenteovejuna.* Lope de Vega. Madrid: Anaya, 2018.

Yaycıoğlu, Mukadder. "Akdeniz Canavarı Cervantes, La Gran Sultana ve 'Osmanlı İspanyol' 'Olmak ya da Olmamak' (Dramaturjik Çözümleme)". *Tiyatro Eleştirmenliği ve Dramaturji Bölüm Dergisi.* Sayı 16. 2010: s.1-22.

_____ *"La gran sultana Doña Catalina de Oviedo:* Comedia de avisos sobre la sublime puerta. Una lectura dramaturgíca". *Estambul Homenajea a Cervantes: V Jornadas Internacionales Hispánicas de Lingüística y Literatura.* Ed. Leman Gürlek. İstanbul: Isis, 2018, s.37-58.

Vielva Diego, Héctor. "İspanyol Kaynaklarında Osmanlı İmgesi (1580-1641)". Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı, 2018.

1 May 2019 <www.devtiyatro.gov.tr>

24 Haz 2019 <https://www.operabale.gov.tr/tr-tr/Sayfalar/workdetail.aspx?EserKodu=862>

24 Haz 2019 <http://www.tsa.org.tr/tr/yazi/yazidetay/439/-don-kisot-kalbin-gencligidir->

24 Haz 2019 <https://ibstkutuphane.ibb.gov.tr/dijitalarsiv/afis/afispdf/A_00105.pdf>

1 May 2019 <https://www.ekiptiyatrosu.com/oyunlar/gecmiste/iki-kapili-ev>

1 May 2019 <http://www.devtiyatro.gov.tr/hakkimizda-basdramaturgluk-oyunarsivi-1474.html>

1 May 2019 <https://www.youtube.com/watch?v=BbFsneftTp4>